

УДК 821.161.2-1.09

ХРИСТОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД ПРОЧИТАНЬ ШЕВЧЕНКОЗНАВЧИХ ПРАЦЬ ДМИТРА БУЧИНСЬКОГО ТА ІВАНА ОГІЄНКА

Марія СЕНЕТА

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
кафедра української літератури та теорії літератури,
вул. Т. Шевченка, 24, Дрогобич, 82100, Україна
e-mail: mseneta@email.ua*

Розкрито особливості христологічної інтерпретації шевченкознавчих праць діаспорних літературознавців Дмитра Бучинського та Івана Огієнка. Також відображено стан наукових досліджень із проблеми. Наголошено на іманентності українській літературознавчій науці способу розуміння дійсності крізь призму християнської духовності. Зроблено загальний огляд шевченкознавчих досліджень літературознавців. Основну увагу зосереджено на праці Д. Бучинського «Християнсько-філософська думка Тараса Г. Шевченка» (Мадрид-Лондон, 1962) та праці І. Огієнка «Релігійність Тараса Шевченка» (Вінніпег, 1964). Здійснено спробу виокремити спільні та відмінні особливості у шевченкознавчих працях двох дослідників. Зокрема, наголошено на тому, що це одні з перших праць такого типу, які розкривають християнські мотиви у творчості поета. Окреслено перспективи майбутніх наукових пошуків.

Ключові слова: христологічна інтерпретація, істина, релігійність, діаспора, національна ідентичність.

Шевченкознавство як одна з чільних галузей українського літературознавства є на межі протистояння між новітніми методологіями і водночас традиційними інтерпретаційними схемами. Така широка парадигма підходів свідчить про великий потенціал творчості Т. Шевченка, який відкритий для різних тенденцій. З іншого боку, не кожна методологія може адекватно масштабові генія тлумачити поезію. У такій широкій методологічній мережі варто не втрачати істину, прагнучи здивувати науковців та суспільство черговим сенсаційним відкриттям про Т. Шевченка. Цілком логічним видається використовувати різні методології, методи та інтерпретаційні стратегії, узгоджуючи їх з основними іманентними домінантами художнього Тексту Кобзаря.

Думки про а/релігійність Т. Шевченка досить довго були приводом для літературознавчих дискусій, свідченням чого може бути поема «Марія» [22]. Інколи такі суперечки мали виразно забарвлений політичний відтінок. Однак на сьогодні питання про християнство Т. Шевченка вирішено. Численні монографії, статті у наукових виданнях підтверджують релігійність Кобзаря [9; 12; 29]. Але варто зазначити, що в діаспорному шевченкознавстві питання про християнську спрямованість поезії Т. Шевченка не викликало сумнівів. Серед мистецтвознавчих праць, критичних розвідок,

однією з основних тем «було розкриття релігійних поглядів поета» [23, с. 55]. Така чітка тенденція в еміграційному шевченкознавстві була спровокована «опозицією до пропагованого радянською владою образу поета-атеїста» [23, с. 55]. Згодом же такий напрям отримав активний розвиток.

У радянський час шевченкознавчі праці вчених з діаспори, зокрема, П. Зайцева, Є. Маланюка, І. Брика, Д. Антоновича, О. Лотоцького, В. Дорошенка, Д. Дорошенка, Д. Бучинського, Л. Білецького, М. Рудницького, С. Смаль-Стоцького, М. Кордуби, Б. Лепкого, Д. Чижевського, Т. Пасічника, І. Огієнка, Р. Бжеського, Ю. Бойка (Блохина) та інших були піддані остракізму, про що свідчить відсутність майже всіх цих імен в академічному «Шевченківському словнику» у 2-т (Київ, Т. 1. – 1976, Т. 2. – 1978). Тепер варто долучити праці закордонних українців до загальної спадщини літературознавства як невід'ємну частину і «творити єдину науку під назвою шевченкознавство» [15, с. 15]. Безумовно, що залучення потужної шевченкіани еміграції сприятиме поживленню наукового дискурсу навколо творчості поета, доповнюватиме образ Кобзаря, поглиблюватиме відомі істини.

Актуальність дослідження полягає в актуалізації літературознавчого доробку в галузі шевченкознавства Д. Бучинського та І. Огієнка. Критичні роздуми дослідників відзначаються оригінальністю на тлі шевченкознавчих праць в еміграції. Виразний акцент поставлено на розгляді релігійних мотивів поета, що особливо важливо у час «великого повернення» [10] релігії у всі сфери життя людини.

Звернення українських науковців до праць дослідників з еміграції продиктоване бажанням творити цілісну науку України, незважаючи, що частина вчених змушена була перебувати за межами материкової Батьківщини. Дослідниця Л. Скорина зробила вдалу спробу осмислити феномен виникнення і розвитку художньої літератури та літературознавства української діаспори [25]. Тут дослідниця побіжно проаналізувала чотири етапи еміграції, зупиняючись детально на творчості окремих поетів, прозаїків, літературно-мистецьких угруповань, літературознавців. У сфері шевченкознавства варто відзначити напрацювання М. Ільницького [14; 15; 16], І. Братуся [4], О. Астаф'єва [1]. Варто відзначити дисертацію з філософії О. Кулешова «Відношення “людина і світ” у творчості Т. Г. Шевченка (на матеріалах західної української діаспори)» [18], у якій глибоко проаналізовано філософські спостереження діаспорних шевченкознавців. На матеріалі американської періодики дослідниці Р. Зорівчак вдалося з'ясувати місце Т. Шевченка для громадян США, в тім числі емігрантів з України [11]. Детально про діяльність УВАН у сфері шевченкознавства пише О. Федорук [32].

Попри значні успіхи у дослідженні діаспорного шевченкознавства і досі залишається не до кінця опрацьованою і поцінованою критична спадщина І. Огієнка та Д. Бучинського. Є певні кроки на шляху актуалізації праць науковців. Зокрема, доцільно згадати імена М. Тимошика [30; 31] та Є. Сохацької [27]. Варто наголосити на важливості перевиданої праці «Релігійність Тараса Шевченка» (2012) із ґрунтовною передмовою М. Тимошика. Літературознавці наголошують на новаторському стилі дослідження І. Огієнка. Зроблено спробу коротко ознайомити українського читача з шевченкознавчими працями І. Огієнка [21], а також порівняти доробок ученого у контексті діаспорної

шевченкіани [24; 33]. Однак комплексного дослідження, що стосувалося б цілісного висвітлення праць ученого про Кобзаря немає. Крім того, відсутні праці, в яких особливий акцент поставлено на висвітленні христологічного аспекту.

Що ж стосується досліджень про шевченкознавчий доробок Д. Бучинського, то мусимо констатувати певну неувагу з боку науковців. Окремої розвідки про відому працю «Християнсько-філософська думка Тараса Шевченка» (1962) не вдалося знайти. Деякі спостереження над книгою викладено в контексті досліджень релігійних поглядів поета [2; 3; 28] та ін. Тому цілком логічним видається розглянути працю Д. Бучинського в контексті діаспорного шевченкознавства, наголосивши на христологічному аспекті.

Митрополит Іларіон уважав справою національної честі та гідності написати розвідку про релігійну спрямованість поезії Т. Шевченка. Справді, шевченкознавець був церковним ієрархом і тому міг канонічно ствердити чи заперечити цю думку. До вивчення творчості Кобзаря дослідник звертався з молодих років, навчаючись ще на факультеті журналістики університету св. Володимира. Тоді за дорученням редактора газети «Рада» студент-Огієнко написав низку статей під загальною назвою «Шевченко на селі». Незважаючи на те, що назва була а la soveticus, дослідження, за словами М. Тимошика, виявилось «проблемним, доказовим, емоційним» [30, с. 12]. Потім були ще праці, які розвивали попередні ідеї і відкривали нові [21, с. 299]. Гадаю ці ж слова можна сказати і про цілісну монографію «Релігійність Тараса Шевченка» (1964), однак значно поглибивши їхній сенс.

Літературознавець Дмитро Бучинський 1962 року видав цілісне монографічне дослідження «Християнсько-філософська думка Тараса Г. Шевченка» (1962), в якому наголосив не лише на глибокій релігійності поета, але й обґрунтував наявність власної філософської позиції Т. Шевченка. Відомо, що раніше були спроби вивчення творчості поета [5], а також пізніше дослідник звертався до Т. Шевченка [6].

На початку свого дослідження митрополит Іларіон поставив собі конкретну мету, а саме: показати, що «релігійний стиль у Шевченкових творах дуже сильний, що він – душа його мови й загального його стилю, що він ознака Шевченкового думання від початку його писань до могили [...]. Завдання цієї праці показати, що “Кобзар” високо релігійний твір» [19, с. 7]. Праця виразно структурована у 17 розділів, у кожному з яких поступово вирішується поставлена мета. Цілком логічним видається підхід автора, коли він починає з’ясовувати джерела Шевченкового світогляду, наголошуючи що саме в дитинстві заклалися базові етичні та християнські цінності. Внаслідок такого глибокого розуміння суті національної духовності у майбутньому творчість Кобзаря стала адекватною відповіддю на ментальні, інтелектуальні та духовні потреби нації, і лишається такою й дотепер.

Часто дослідник, як духовна особа, що розуміє силу і красу Слова-Logos, наголошує на мові Шевченка, називаючи її «богобійною, лагідною, тихою», а інколи його мова «постільки чеснот релігійна, що переходить у мову святу та науку церковну» [19, с. 9]. Мабуть, Т. Шевченко під час написання поезії не задумувався спеціально створювати таку «науку церковну», а це сталося інтуїтивно, внаслідок взаємного поєднання геніальності поетичної та глибокої релігійності. Тому, очевидно, щоб правдиво на-

уково інтерпретувати творчість Кобзаря, в якій яскраво поєдналися християнство і національне буття на різних рівнях, треба набути той «історичний горизонт передання» [8, с. 281], що забезпечить глибоке відчитання сенсу поезії. В інакшому випадку «годі збагнути в його дійсному значенні дійсний зміст передання» [8, с. 281].

Таким «горизонтом передання» для розуміння поезії Т. Шевченка є іманентна нашому народові глибока релігійність, що зауважив свого часу М. Костомаров: «Українець у своєму релігійному житті ніколи не звертає уваги на зверхні прикмети, а намагається увійти в глибину, збагнути суть і вагу віри... Універсальність, повага до кожного глибоко відчутого вияву релігійності, увага, скерована на зміст, а не на форму, – такі характеристичні риси української ментальності, які мусіли найти відображення у філософській творчості» [Цит. за: 20, с. 180]. Бачимо, що така глибока закоріненість у національний ґрунт є важливою умовою розуміння суті нашого генія. Можна сказати, що на рівні глибокого колективного несвідомого (як сказав би К. Юнг) рівень духовності інтерпретатора детермінує рівень осмислення поезії Кобзаря. Думка І. Канта, повторена Г.-І. Гадамером про те, що «геніальність творення дорівнює геніальності розуміння» [8, с. 60–61] є тому підтвердженням.

Таке положення цілком узгоджується з принципом христологічної інтерпретації: «христологічне пізнання мусить бути просвітлене вірою, тобто дослідник мусить (бодай неусвідомлено) бути християнином або принаймні глибоко поважати християнську традицію» [13, с. 198]. Така позиція була цілком очевидною для дослідників з діаспори, крім того, що в умовах еміграції почуття національної емпатії та християнської ідентифікації зростало [23, с. 56]. Іманентність христологічного підходу літературознавців до творчості поета визначається глибокою духовністю «Кобзаря». Загальновідома теза Аристотеля, що «проблема методу повністю визначається через предмет» [Цит. за: 8, с. 291], тут отримала своє чергове підтвердження.

Для І. Огієнка така позиція була органічною і не викликала сумнівів чи додаткових пояснень, адже таке ставлення до творчості Т. Шевченка пояснювалося його духовним саном. І для нього очевидним фактом є те, що «Шевченко був релігійний, віруючий від молодости аж до могили» [19, с. 99]. На підставі аналізу творів поета дослідник зробив такі висновки.

З іншого боку, Дмитро Бучинський підійшов до аналізу творів поета, залучаючи дослідження інших науковців, зокрема, В. Шаяна, С. Смаль-Стоцького. У контексті аналізу вдається до критичного діалогу з працями І. Канта, Г. Спенсера, св. Т. Аквінського, що надає студії об'єктивності. Однак і тут простежується деяка суб'єктивність. Наше ж завдання полягає у з'ясуванні тієї «субстанційності, що її визначає» [8, с. 281]. І бачимо, що та основа є виразно християнською, адже свої спостереження над поезією Кобзаря дослідник верифікує зі Святим Письмом, що надає висновкам літературознавця вагомості та авторитету. Для дослідника «Кобзар» – це книга цілого українського народу, де найкраще зібрано християнські і національні цінності нації, а поета названо «великим християнином і великим націоналістом» [7, с. 85]. Учений вкотре акцентував на взаємопов'язаності двох складових української ментальності – національному мисленні та глибокій духовності. Отже, «ми завжди

перебуваємо усередині передання» [8, с. 262], що свідомо чи несвідомо визначає наш спосіб думання в національних категоріях.

Розмірковуючи про важливість «Кобзаря» в житті української нації, дослідник називав його то букварем, то національним Євангелієм. Яка ж думка є правильною? А справа в тому, що для одного це буквар, звідки він пізнає основи національної свідомості, а для іншого, що вже більш зрілий, – це національне Євангеліє: «Кобзар» спрямовує до пізнання християнської віри, до боротьби за християнські цінності і за втілення їх у життя [7, с. 80]. Тому деякі спроби перекласти поезію Кобзаря зазнають фіаско: дослідники просто не мають того глибоко зв'язку з Україною, бо виховалися в інших культурних середовищах.

У праці «Релігійність Тараса Шевченка» І. Огієнко здебільшого старається зробити наголос на духовності поезії Т. Шевченка, що він і поставив основним завданням дослідження. Однак часто автор представляє Т. Шевченка саме як українського генія, який був глибоко віруючою людиною. «Глибока й світла релігійність “Кобзаря”, – на думку дослідника, – це велика реальна ознака його. Релігійний стиль – це стиль щиро народній, всеукраїнський» [19, с. 10]. «Шевченко – наш великий всеукраїнський поет» [19, с. 13]. Важливим для дослідника є «виправдати» поета у його виразній християнській спрямованості, як у поезії, так і в побуті, – від народження до останніх днів, довести світові, що «Шевченко – не атеїст, що в «Кобзарі» – релігійний стиль – величезний і авторові істотний!» [19, с. 13]. Дослідник прагне очистити ім'я поета від ідеологічних нашарувань радянського шевченкознавства, тому інколи яскравим є полемічність розвідки.

У християнстві Слово-Logos має одне з основоположних значень. Євангеліє від Івана пише: «На початку було Слово, і Слово було в Бога, і Слово було Бог. Воно на початку було в Бога. Все через Нього постало, і без Нього не постало нічого з того, що постало. У Ньому було життя, – і життя було Світлом людей» (Йо. 1, 1–3). Митрополит Іларіон, усвідомлюючи вагомість цих слів, стверджував, що поезія Т. Шевченка повна глибоко християнського спрямування до тієї міри, що «більшість Шевченкової науки можна повторювати в церкві на проповідях, так ніби цитати з якого церковного твору» [19, с. 47]. Такий висновок робить дослідник унаслідок довгого роздумування над словами поета. А в іншому місці митрополит прирівняв поезію Т. Шевченка до Святого Писання, коли навів фрагмент з поезії:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос, – більш нічого,
А серце б'ється, ожива,
Як їх почує... Знать од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди! [35, с. 94]

Схожі спостереження щодо вагомості слова поета знаходимо на сторінках праці Д. Бучинського. На думку дослідника, скарбом народного слова володів поет якнайкраще. І воно є запорукою існування самої нації. «Шевченкове СЛОВО – це

найсильніша фортеця нашого народу. Слово нашої правди і нашої справедливості, твердиня нашої всенародної душі» [7, с. 52]. Шевченкові заповіти автор дорівнює до заповітів Божих. І той, хто навіть сповнив Божі закони, але оминув Шевченкові, той не може спастися. Отже, шлях до вічного життя, до успадкування Царства Божого лежить через виконання поетових законів.

Розуміння ролі поета для української нації приводить Д. Бучинського до цікавої аналогії: порівнюючи страждання поета і долю українського народу, він пояснив, що поет, ніби Ісус Христос взяв на себе весь тягар гріхів свого народу і власним стражданням відкупив їх. Для самого поета було очевидним самоприниження українства, і його рабська покора, і продажність, і зневажання християнськими цінностями. Однак цього не розумів сам народ. Треба було нагадати людям про існування Бога, його любов і милосердя [7, с. 147]. Тут підходимо до розуміння творчості поета як голосу народу, як національного пророка і месії.

У своїх міркуваннях до цієї думки підходить і митрополит Іларіон, стверджуючи, що Т. Шевченка можна назвати пророком «через релігійну та національну науку» [19, с. 47]. І для українського народу в той час поет був пророком у тому розумінні, що спонукав до духовного пробудження, відкинення рабської покори, а осягнення християнської свободи, що є передумовою до націотворення та заснування власної держави, ставив ключовим етапом національного самовизначення, був тим, що «здатний вказати шлях цивілізаційного розвитку» [26, с. 157]. У цьому полягає глибинне фундаментальне значення духовності Слова для України.

Мабуть, і для розуміння важливості голосу Т. Шевченка варто навести слова англійського письменника і поета Олдоса Гакслі щодо значення містиків для суспільства: «Містики – це канали, якими хоч якийсь знання про реальність просочується до людського всесвіту невігластва та ілюзій. Остаточно позбавлений містиків світ буде світом остаточно сліпим і божевільним» [Цит. за: 26, с. 120]. Свого роду таким містиком був Т. Шевченко для нашого народу. І Т. Шевченко був почутий, бо писав рідною мовою.

Звідси впливає те глибоке розуміння сутності мови, яка є «універсальним середовищем, в якому здійснюється саме розуміння» [8, с. 360]. А зрозуміти – це означає витлумачити [8, с. 285] для себе і донести до інших. Д. Бучинський пише, що ніхто після Шевченка так глибоко не «проник в українське питання» [7, с. 248]. Вагомість розуміння слова у Т. Шевченка виникло внаслідок проникливого читання Святого Письма, зокрема Книги Псалмів, Книг старозавітніх пророків. Власне через Слово Бог об'являє себе людині. Поет опирався на Євангеліє, а його глибока поезія брала своїм натхненням із «його великого християнського й національного духа» [7, с. 246].

Бог-Слово об'являє Себе світові через другу Божу особу – Бога-Сина Ісуса Христа. Святе Письмо пише: «Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне» (Йо. 3, 16). Віддати своє життя – найвищий вияв любові. І Д. Бучинський проводить цікаву паралель із Т. Шевченком: поет віддав Батьківщині своє життя, що є виявом найбільшої жертви, яка невіддільна від любові. Завжди він робив так, «як наказувало йому його християнське й національне сумління» [7, с. 58]. І в любові до своєї Батьківщини поет був безкомпромісний, вірний.

Коментуючи поезію «Заповіт», автор торкається таких дражливих слів, що часто були приводом до спекуляцій щодо звинувачення поета в атеїзмі.

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани, і гори –
Все покину і долину
До самого бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога [34, с. 750].

Автор навпаки стверджує, що поет наскільки сильно любить свою Батьківщину, що «не може покинути України, не може навіть відійти до Божої Справедливості до того часу, доки Україна буде вільною». Він готовий пожертвувати спасінням власної душі задля встановлення справедливості на світі – створення незалежної України. І це ніяке не заперечення Бога, а «тільки відклик до Божої Справедливості і вияв найбільшої людської жертви “доброго пастиря, що душу свою кладе за вівці свої”» [7, с. 44]. Такий найвищий – національний – вияв любові поета до рідного народу.

Для більшої об'єктивності літературознавець наводить слова англійського філософа Герберта Спенсера: «Ніхто розумний не буде почувати себе щасливим тоді, коли другі будуть нещасливі» [Цит. за: 7, с. 132]. І вважає, що ці слова з упевненістю можна перенести на поета. Адже справді, Т. Шевченко думав про підневільне становище України і це було великим тягарем для поета, але тягарем добровільно взятим з любові до України. «Своє щастя і свою долю передусім зв'язав він нерозривно з долею нашого народу так далеко, що зрікався свого щастя тут, на землі, і зрікався щастя вічного, як про це свідчить його «Заповіт» [7, с. 132]. Бачимо, отже, що Кобзар любив Україну жертвовно, а тому – по-справжньому. І жертва поета не була марною. Як винагорода, «з німих рабів народилася нація, що розпочала свій славний похід за волю й державну незалежність». Поет своїм життям пожертвував для спасіння народу. Тому і назвав дослідник поета «християнським філософом і українським національним пророком» [7, с. 148].

Якщо Д. Бучинський розвивав мотиви любові, прощення, смирення на матеріалі поезії Т. Шевченка, то для митрополита Іларіона важливо ствердити релігійність творчості митця. Для цього літературознавець порівняно менше вдається до літературознавчого аналізу, а швидше підходить лінгвістично. Тобто він наводить конкретні уривки з «Кобзаря», де повторюються слова Бог, Христос, Богородиця, молитва, де описано церковні обряди, святкування християнських свят. І з цього видно, що «серце й душа Шевченкова були переповнені Святощами» [19, с. 26], а сам Т. Шевченко спершу пильнував зміст, а потім форму [19, с. 47]. Також І. Огієнко наголосив, що в поета багато вжито різних біблійних висловів, приказок [19, с. 17]. Відчувається, що дослідник підходить до розуміння творчості поета буквально. А з іншого боку, «митрополит Іларіон пише про поезію Т. Шевченка як про вираження духовною особою свого молитовного досвіду, однозначно стверджуючи, що для написання таких проникливих рядків віра в Бога повинна бути дуже сильною» [24, с. 212].

Також Д. Бучинський вдався до аналізу конкретних поезій з метою розвинути візію про певну тему в Т. Шевченка, як джерело власних міркувань і водночас для підкріплення думки про християнську спрямованість поезії, націософське мислення поета. Літературознавчий почерк митрополита Іларіона характеризується частим посиленням на поезію Кобзаря, чіткими і короткими висновками, а особливо як людині духовній йому важливо наголосити канонічність (відсутність ересі) у Шевченковому способі розуміння Святого Письма.

З цією метою він проаналізував поему «Марія», яка є, за словами дослідника, «найтяжчою зброєю в руках тих, хто робить із Шевченка атеїста» [19, с. 70]. Кілька розділів праці присвячені аналізу цієї поеми. Головне завдання, що поставив собі дослідник – це спростувати думку радянських науковців про нібито небіблійне зображення Непорочного Зачаття. Для І. Огієнка очевидним є той факт, що момент Благовіщення описано нечітко, однак, вважає дослідник, це не є підставою для визнання поета атеїстом. Учений позитивно оцінив, що поет українізує Ісуса і Богородицю, назвав джерела поеми. Автор написав про момент Благовіщення в Біблії, порівняв з акафістом до Богородиці і говорив, що таку «помилку» допустив поет не з власної волі, а тому, що він прочитав це у писаннях Синоду – такий спосіб змалювання моменту Благовіщення [19, с. 89]. Митрополит Іларіон розумів, що, незважаючи на таку неясність зображення моменту Благовіщення, поема є релігійним твором.

Одним із важливих аспектів, на якому часто наголошував І. Огієнко, є релігійний стиль поезії Т. Шевченка. Як уважає дослідник, вже сама наявність таких слів, як Бог, Господь, Святий свідчить про виразний християнський стиль творчості поета [19, с. 9]. Такий спосіб аргументації високої духовнотворчої інтенціональності віршів поета використав і Д. Бучинський. Дослідник відзначив саме християнський аспект «Кобзаря»: майже на кожній сторінці трапляється ім'я Господнє, а загалом з цілого «Кобзаря» можна скласти «прекрасний християнський молитовник» [7, с. 199]. І серед багатьох поем Т. Шевченка І. Огієнко виділив «Наймичку» як «перлину релігійного змісту й чесного змісту» [19, с. 28].

Варто зауважити те, що обидва дослідники зуміли спостерегти в поезії Т. Шевченка високу релігійність, однак відмежували при цьому християнську віру і формальність у вірі. Виконання церковних обрядів, читання Біблії не завжди свідчить про духовність особи. Д. Бучинський покликається на слова С. Смаль-Стоцького про розуміння любові та віри у житті поета. За словами останнього, релігійність поета є безперечною. Д. Бучинський прагне аргументувати цю думку. Він уважає, що християнськість поета варто відрізнити від звичайної побожності, яка насичена формальністю і зовнішністю. «Глибока релігійність Шевченка – це не є звичайна церковна релігійність з її формалістикою, з її спекуляцією догмами про особистість, смерть і воскресення Ісуса Христа. Не так це, а могутні етичні ідеї Ісуса Христа стали Шевченковою релігією» [7, с. 197]. Хоча поет інколи «критикував недосягнення Духовенства» [19, с. 101], однак був віруючим християнином.

Шевченкознавчі студії Д. Бучинського та І. Огієнка якісно доповнюють і розширюють напрацювання шевченкознавців діаспори. Важливим для нас є те, що, як з'ясувалося,

їхні наукові напрацювання володіють виразним христологічним потенціалом. Однією із основних тем, на яких наголошують дослідники, є думка про тісне переплетення в творчості Кобзаря двох первнів – національного та християнського. Залучаючи праці інших дослідників, науковці своїми роботами посідають чільне місце в контексті діаспорного шевченкознавства. Зі сторінок розвідок Т. Шевченко постає національним генієм, віруючим християнином, пророком народу. Окресливши головні христологічні домінанти шевченкознавчих праць, доречно наголосити, що дослідження науковців містять імпліцитно та експліцитно виражені ідеї для майбутніх – ширших – розвідок у цій царині літературознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Астаф'єв О. Образ і знак. Українська емігрантська поезія у структурно-семіотичній перспективі : монографія / О. Астаф'єв. – Київ : Наукова думка, 2000. – 269 с. – (Б-ка журн. «Сіверян. Літопис»).
2. Банера А. Шевченкова віра [Електронний ресурс] / А. Банера. – Режим доступу : esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/7102/1/12.pdf.
3. Бігун О. Поетика любові [Електронний ресурс] / О. Бігун. – Режим доступу : bdpu.org/sites/bdpu.org/files/konferencii/1/bigun.doc.
4. Братусь І. Вшанування Шевченка на еміграції / І. Братусь // Братусь І. В дзеркалі слова. – Київ, 2013. – С. 145–234.
5. Бучинський Д. Етичні вартості в житті Т. Шевченка / Д. Бучинський // Визвольний шлях. – 1955. – Кн. 3. – С. 23–33; Кн. 4. – С. 16–28.
6. Бучинський Д. Наші шевченківські зобов'язання / Д. Бучинський // Визвольний шлях. – 1986. – Кн. 3. – С. 259–270.
7. Бучинський Д. Християнсько-філософська думка Тараса Г. Шевченка / Д. Бучинський. – Мадрид ; Лондон : Союз українців у Великій Британії, 1962. – 256 с.
8. Гадамер Г.-Г. Істина і метод : пер. з нім. / Г.-Г. Гадамер. – Київ : Юніверс, 2000. – Т. 1. Герменевтика І: Основи філософської герменевтики. – 464 с.
9. Дзюба І. Тарас Шевченко / І. Дзюба. – Київ : Вид. дім: «Києво-Могилянська академія», 2008. – 720 с.
10. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття / В. Єленський. – Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2013. – 504 с.
11. Зорівчак Р. Творчість і особистість Тараса Шевченка як символ України в Сполучених Штатах Америки [Електронний ресурс] / Р. Зорівчак. – Режим доступу : <http://kameniar.lnu.edu.ua/?p=4400>.
12. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко : монографія / П. Іванишин. – Київ : Академвидав, 2008. – 392 с. – (Серія «Монограф»).
13. Іванишин П. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти) : монографія / П. Іванишин. – Дрогобич : ВФ «Відродження», 2005. – 308 с.
14. Ільницький М. Еміграційне шевченкознавство: спектр інтерпретацій / М. Ільницький // Слово і час. – 2012. – № 3. – С. 47–59.
15. Ільницький М. Еміграційне шевченкознавство: спектр інтерпретацій / М. Ільницький // Слово і час. – 2012. – №4. – С. 3–16.
16. Ільницький М. Сторінки замовчуваного шевченкознавства / М. Ільницький // Вісник

- НТШ: інформаційне видання / Світова рада Наукових товариств імені Шевченка. – Львів, 2013. – № 49. – С. 20–23.
17. *Кралюк П.* Релігійність Т. Шевченка [Електронний ресурс] / П. Кралюк. – Режим доступу : <http://www.simya.com.ua/articles/45/8113/>.
 18. *Кулешов О.* Відношення «людина і світ» у творчості Т. Г. Шевченка (на матеріалах західної української діаспори) : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 / О. Кулешов. – Київ, 2002. – 15 с.
 19. *Митрополит Іларіон.* Релігійність Тараса Шевченка / Іларіон, митрополит. – Вінніпег, 1964. – 104 с.
 20. Релігія в житті українського народу : збірник матеріалів Наукової Конференції у Рокка ді Папа / 18–20.X.1963 /: на пошану Блаженнішого Вер. Архієпископа Кардинала Йосипа Сліпого / за ред. В. Янева. – Мюнхен ; Рим ; Париж, 1966. – 222 ст. – (Записки НТШ. Т. 181).
 21. *Сенета М.* Іван Огієнко як шевченкознавець діаспори / М. Сенета, П. Іванишин // Сучасний стан та перспективи розвитку освітнього простору: глобальний вимір. Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції 25 листопада 2016 р. Україна, м. Запоріжжя. – Запоріжжя, 2016. – С. 299–302.
 22. *Сенета М.* Межа різночитань поеми Марія Тараса Шевченка: текст і мета текст / М. Сенета // Spheres of culture. – Lublin, 2016. – Vol. 13. – P. 80–90.
 23. *Сенета М.* Феномен виникнення і особливості розвитку діаспорного шевченкознавства / М. Сенета // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Франка: Філологічні науки. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. – Вип. 41. – С. 50–57.
 24. *Сенета М.* Христологічний аспект шевченкознавчих праць Л. Білецького та І. Огієнка / М. Сенета // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. філологічні науки (літературознавство): збірник наукових праць / за ред. проф. Оксани Філатової. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2016. – № 2 (18). – С. 211–215.
 25. *Скорина Л.* Література та літературознавство української діаспори : курс лекцій / Л. Скорина. – 2-ге, доповн. – Черкаси : Брама-Україна, 2005. – 284 с.
 26. *Слободян О.* Інтенсив Тараса Шевченка: Герменевтичний об'єм / О. Слободян, О. Яковина. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. – 288 с.
 27. *Сохацька Є.* Шевченкіана Івана Огієнка / Є. Сохацька // «Молюся за весь Рідний Край...» Штрихи до життєпису Івана Огієнка та його культурологічної діяльності. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2007. – С. 132–145.
 28. *Степовик Д.* Віра Тараса Шевченка: деякі контрверсії / Д. Степовик // Народна творчість та етнологія. – 2013. – № 3 (343). – С. 21–33.
 29. *Степовик Д.* Християнство Тараса Шевченка / Д. Степовик. – Жовква : Місіонер, 2014. – 392 с.; іл.
 30. *Тимошик М.* Канадська шевченкіана митрополита Іларіона / М. Тимошик // Митрополит Іларіон. Тарас Шевченко / упоряд., автор передмови і комент. Микола Тимошик. – Київ : Наша культура і наука, 2002. – С. 7–40.
 31. *Тимошик М.* Шевченкіана Івана Огієнка / М. Тимошик // Дивослово. – 2007. – №3. – С. 33–37.
 32. *Федорук О.* Шевченкознавство в УВАН [Текст] / О. Федорук // Хроніка–2000. Український культурологічний альманах. – 2011. – Вип. 3 (85): Зарубіжне шевченкознавство: Частина 1. – С. 326–353.
 33. *Фесенко В.* Шевченкіана Леоніда Білецького та Івана Огієнка. Усний журнал / В. Фесенко // Вивчаємо українську мову та літературу: науково-методичний журнал. – 2011. – № 6. – С. 11–20.

34. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів : у 12 т. / редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – Київ : Наукова думка, 2001. – Т. 1: Поезія 1837–1847. – 784 с.: портр.
35. *Шевченко Т.* Повне зібрання творів : у 12 т. / редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – Київ : Наукова думка, 2001. – Т. 2: Поезія 1847–1861. – 784 с.: портр.

Стаття: надійшла до редакції 29.03.2017

прийнята до друку 12.04.2017

CHRISTOLOGICAL EXPERIENCE OF READING DMYTRO BUCHYNSKIY'S AND IVAN OHIENKO'S WORKS IN SHEVCHENKO STUDIES

Maria SENETA

*Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
Department of Ukrainian literature and theory of literature,
24, Shevchenko Str., Drohobych, 82100, Ukraine,
e-mail: mseneta@email.ua*

The article underlines the fact that the interest in the restoration of Christian values is growing in the scientific world, and the potential use of theological works as an efficient interdisciplinary approach in humanities is increasing. Hence the relevance of the study lies in the emphasis of one of the traditional Ukrainian interpretational schemes, i.e. the interpretation of the composition in terms of artistic accordance/discordance to the Christian values. The paper also pays attention to the efficiency of this approach to nurturing national values within literature.

The subject of the research is Dmytro Buchynsky and Ivan Ohienko's studies about Taras Shevchenko. The article describes the features and specificity of Christological interpretation in Dmytro Buchynsky and Ivan Ohienko's studies about T. Shevchenko. It also reflects the state of research on the problem. It is noted Ukrainian literary studies have an immanent way of understanding reality through the point of view of Christian spirituality. An overview of references that focus on the research about Ukrainian poet is provided. The main focus is placed on Dmytro Buchynsky's book «Christian philosophical thought of Taras Shevchenko» (Madrid, London, 1962) and Ivan Ohienko's work «Religiosity of Shevchenko» (Winnipeg, 1964). An attempt is made to distinguish the differences and highlight the peculiarities in these two works. The prospects for further research are also sketched. Within the exploration the potential of Christological interpretation, clarification of the basic ideological concepts of scientists' works is presented which constitutes the main theme of the article. The aim of the present research is to define Christian values in researchers' works. This purpose dictates methodological framework. Thus, Christological interpretation is the basic methodology of the study. In addition, some aspects of national and existential, linguo-cultural and hermeneutical methodologies are applied too.

The ideas outlined in Dmytro Buchynsky and Ivan Ohienko's studies are extremely important in the post-colonial period of literary development and can be useful for the full disclosure of the ideas of Ukrainian studies about literature. This determines the relevance and novelty of this study. Owing to the theoretical framework, the expected results are presented. The paper shows the efficiency of Christological interpretation to studying Dmytro

Buchynsky and Ivan Ohienko's contribution to Shevchenko studies, key areas of scientists' legacy are revealed. Shevchenko in Dmytro Buchynsky and Ivan Ohienko's literary practice appears as the brightest national spokesman of people, the embodiment of wisdom of the Ukrainian nation and a Christian poet. National orientation is perhaps the most distinctive feature of the poet.

National idea and Christianity are closely interconnected in poet's outlook. Shevchenko's religious intentionality is defined as an organizing factor of all ideological poetry. Such Christian values as freedom, love and forgiveness are recognized as major in poet's ethics and poetry. These findings of article can be applied to study the scientific heritage of immigration representatives, to deepen understanding of the Christian orientation of Shevchenko's poetry or – what is more – to develop Christological methodology. The research materials can be used in educational institutions as well as in future academic research.

Keywords: Christological interpretation, truth, religion, diaspora, national identity.